

Vera Vukajlović
Romansirana biografija

Tone Partljič: STAREC ZA PLOTOM
 Založba Obzorja, Maribor 1996

Partljič se je s problemom povojne zgraditve že spopadel v svoji uspešni in ofilmnjeni komediji *Moj ata, socialistični kulak*. V *Starcu za plotom* se istega obdobja, revolucionarnega terorja in poznejšega preloma z Informbirojem, pa tudi časa prvih informacij o pobojih domobrancev, loteva v pisanju o povojnih letih dramatika in prozaista Stanka Majcna, ki je bil širše bolj kot zaradi svojega pisanja znan zaradi svojih pomembnih političnih funkcij – v obdobju pred vojno in med okupacijo je bil podban in namestnik vojaškega poveljnika Ljubljanske pokrajine. Majcen je seveda v hipu, ko se je zamajal svet in so se zadeve obrnile na glavo – čeprav menda nikoli ni bil obtožen kolaboracije, saj je pred okupatorji uničil arhive, ki so kompromitirali komuniste, zadržan pa je bil tudi do vseh razglasov, ki so napadali komunizem in Osvobodilno fronto – padel v nemilost, njegovo premoženje je bilo nacionalizirano, zato je zadnja leta življenja prebil v Mariboru, obdeloval vrt in prodajal pridelke na tržnici, žena pa je delala kot blagajničarka na odpadu.

Že podnaslov tokratnega Partljičevega dela "elegija v prozi" kaže, da nismo več na pričakovanem področju komičnega, da obdelava ne prinaša običajnega pristnega znižanega, ljudskega humorja. In res je *Starec za plotom* prežet z otožnimi, zagrenjenimi dogodki. Tako spremljamo degradirano Majcnovo življenje, životarjenje v hišici z

nadležno in komplikatorsko ženo za vratom; to životarjenje pa spremeni srečanje s sosedovo triletno punčko, ki da literatu voljo do življenja in mu po nekaj neustvarjalnih desetletjih odpre pesniške registre; seveda se tudi ta sprva prekipevajoča in optimistična tema izčrpa, saj gre mala Dajdica, kakor jo kliče, kmalu v Ljubljano. Enako slovo se ponovi pri Majcnovem sinu, ki je verjetno padel tik pred koncem vojne med slovenskimi četniki; čeprav je za starša že skoraj gotovo mrtev, smo priče vnovičnega obupavanja nad njegovo usodo, ko iz emigracije zvesta, da mu ni uspelo pobegniti; pri tem pa Partljič uporablja nekatere citate iz pričevanj preživelih o pokolih, iz knjig, na primer *V Rogu ležimo pobiti* z drastičnimi prizori kanibalizma med preživeli v jamah, katerih zapiski so prejšnji oblasti pomenili trn v peti in zato strogo prepovedani. In seveda je žalosten konec zgodbe, ki jo zašpili Majcnova smrt, čeprav šele po njegovem preboju iz zamolčanosti v dela literarnih znanstvenikov in po natisu Zbranih del.

Kljub temu pa se iz pisanja še pobilskne tipičen Partljičev smisel za ljudsko, na primer v tistih redkih in zelo živih in živahnih množičnih prizorih, ki so napisani predvsem zato, da bi pokazali Majcnovo aristokratskost, njegovo dvignjenost nad "ljudstvo"; prerivanje na nogometni tekmi, jutranje kvante žensk v vrsti za najlonske nogavice, barantanje za motovilec, kar vse kaže pisateljevo izločenost iz življenja. Drugo je pisano bolj komorno; svet v glavi starca, ne toliko po letih kot po svojem lastnem prepričanju, zakonski vsakdanjik in drobne šikane oblasti, pisateljevanje in obiski literarnih vrstnikov in somišljenikov, kolikor jih je sploh ostalo. Pri tem ni vprašljiva avtentičnost starčevskega sentimenta, njegovo čudno in čisto navdušenje nad majhnim bitjem z one strani plota je rahlo nemotivirano ali vsaj pretirano, blago potegne na pedofilijo, vsaj nezavedno, vse to še dobiva nadih splošnosti in kaže Partljičev precejšnji posluš za teme in občutja, s katerimi se doslej ni literarno spopadal; lik Majcna uspeva biti hkrati tudi Starec, skoraj slehernik, ena izmed žrtev prekuca, ki je obrnil na glavo življenje stotisočih. Bolj problematičen je vdor zgodovine, posebnega, osebnega, na primer vpletanje preverljivih dejstev, predvsem tistih v zadnjem delu, ki govori o Majcnovi pesniški rehabilitaciji. Takrat kar naenkrat pisanje iz konfliktnega razmerja med bivšo vlogo in sedanjim sprijaznjenjem z zgolj človeškostjo, anonimnostjo, če ne izvrženostjo, iz

spora med podbanom in zelenjadarjem v eni osebi, o preskoku iz nekdanjega oblastniškega blišča in sedanje deprivilegiranosti, preklopi na romansirano biografijo, kakršne je pisal o Prešernu ali Levstiku Anton Slodnjak. Preverljivi podatki so obilo uporabljeni zato, da bi potrdili tisti dopisani, izmišljiljski in splošni del; in narobe, ta drži zato, ker so podatki točni. Takšni so predvsem opisi pesniškega večera z nastopom mlade generacije mariborskih pesnikov, na katerem so brali Majcnove pesmi v njegovi navzočnosti tik pred njegovo smrtjo, pa premalo selektivno vpletanje epizode s Tinčkom, tudi bodočim dramatikom iz revne družine, ki preplaši Majcnovo ženo s poznavanjem njegovih del, pa epizoda z njegovo triletno hčerko Mojco in Majcnovo blago nostalgичno reakcijo, ki naj bi potrjevala zgodbo o Dajdici. Pa ne gre za to, da bi bila zgodba o Dajdici neprepričljiva, narobe; verjetno je celo toliko resnična in dobesedna, da duši samo zgodbo, ki se je preveč trdno oklepa. Pa tudi drugih dejstev.

Enako je z uporabljenimi citati, z literarnim gradivom. Partljič navaja zgodnje Majcnove pesmi in jih pojasnjuje z dogodki iz prve vojne in njegove vojaščine, otroške pesmi pa izpeljuje iz konkretnih prigod z Dajdico, še več; tisto, kar je v pesmi, se je očitno dobesedno, le v svoji prozni različici, ki jo Partljič tudi zapiše, zgodilo. Vprašanje pa je, ali ustvarjalni proces z vso svojo zapletenostjo res dopušča takšno rekonstrukcijo, pa tudi če jo, imamo v literaturi opraviti s tautologijo, s ponavljanjem in podvajanjem. To je tudi sicer pogosto, na primer pri dvakratni starčevi skrbi, da je povožen otrok njegova Dajdica; ponavljanje kot da bi kazalo, da gre za kompilacijo dveh na ponavljanju prešitih besedil, enega o jeseni življenja nasploh, še posebno glede na prehajanje osebe iz čaščenja v nemilost, in drugega, ki postavlja spomenik Majcnu kot prezrtemu pisatelju, ki se ukvarja s konkretnim Majcnom in njegovo izredno, pa tudi zanimivo usodo, ki dobiva razsežnosti zgleda, eksempla, že nekako sama po sebi, biografsko, s samim zapisovanjem dejstev.

In zdi se, da bi bilo za omenjeni obravnavi bolje, ko se v Partljičevi prozi ne bi bili zmešali.